

בכורות כב

משה שווערד

1. ספר קהלות יעקב- סימן כ' - בענין ביטול ברוב [ראב"י אומר...]

מזה כיון שצטען הלידה הוא זכור לכל מילי. [ויש לדון ולפסל צראי זו]. וא"כ כיון דנחצטל לידתו צרוב ומה"ט אין לו קדושת זכורה ולא עומאה הרי נחשב שנחצטל ממנו שם "ולד" ואין כאן לידת ולד ואמאי נפטרה מצבורה.

והנראה דמנכח מכאן דכל דין ציטול צרוב אינו אלא שכושיט מאבד כל

דינים שיש עליו ושוב הוא בכל הדינים כהרוב, אבל שמו לא נחצטל ונקרא המיעוט עדיון צטט ולד שצ"מ שהוא ולד הוא, אלא שדינו נחצטל ממנו, אבל צנוגע לפטור אמו שפיר פוטר ואפי' למד"א עומאה שצטלה כמאן דליחא היינו שדיני המיעוט נחצטלו לגמרי כ"ז שהוא בתערובות אבל שמו לא נחצטל צנוגע לאמו להחשיבה יולדת.

ועפ"ז ק"ל טובא מה שהקשה המרדכי ז"ל סוף חולין בהא דיצמה שרקקה דם שנפטרה בחליה ז' לפי שא"א בלא נחלוחי רוק והקשה שהרי נחצטל צרוב דם וכדאמרינן בזבחים דדם מצטל רוק [וע"ש] מה שחירן והוצא צרי"ט אלגאזי כאן] ומאי קושיא היא הרי אין אנו דנים כאן על דיני הרוק עצמו האך דינו אלא על שם רוק אי נחשב רוק והוא נוגע רק לענין לפטור היצמה, ושפיר ראוי לומר שרקקה רוק אע"פ שנחצטל דמ"מ שם רוק עליו כמו דאמרי' דהולד אע"פ שנחצטל, שם ולד עליו לענין לפטור אמו שילדתו וה"כ שם רוק עליו אע"פ שנחצטל, לענין לפטור היצמה שילא ממנו, כיון שאין זה צנודן דין המיעוט אלא צנודן דין של המצויא וא"ל רק שיכ"י שמו עליו וכמשנ"ת וא"ע גדול לענ"ד.

והגה לפי מה שהבין המל"מ וזרי"ט ז"ל בתחילה דמה שחירן המרדכי ז"ל דיצמה שרקקה דם לא נחצטל לפי שזולד בתערובות היינו משום שצטעה חלות הדין לפטור היצמה ה"י בתערובות ומש"כ לא בטיל. ה"י אפ"ל דמה"ט גופא נפטרה

ונפטרה מן הצבורה ואמרי' בגמ' דאינה מטמאה לא צמגע ולא צמשא. ומפרש ריו"ח משום ציטול צרוב נגעו צה ופרכינן א"כ אמאי תקצר פי כיון דנחצטל צרוב הא אין צו קדושת צבורה ומשני כדי לפרסמה שנפטרה מן הצבורה, ומצואר דמדינא אין צה לא קדושת צבורה ולא עומאה נבילה מטעם שנחצטלה, ונכחורה קשה דא"כ אמאי נפטרה מן הצבורה הא כבר נחצטלה קודם לידת ואין כאן לידת ולד כלל כיון דחשבינן ל"י כמאן דליחא ונחשב הכל כהרוב שהוא דם וגונוים.

וביחזי אכן היכא שנחצטרה צכור ונשרף הולד צמעי' ולא נולד האך הדין אי ולד הבא אחריו צכור והנה כשילא הראשון דרך דופן נחלקו צמשנתינו ספ"צ וקיי"ל כרע"ק דגם השני אינו צכור דצכור לדבר אחד לא הוי צכור, ואם נאמר דגם צנשרף העצור צמעי' הוי הראשון עכ"פ צכור לד"א דהיינו לעיבור אחי שפיר קושייתינו, דשפיר נפטרה מצבורה אע"פ שנחצטל שם ולד ממנו, [מדין ציטול צרוב], מ"מ כיון שהי' שעה אחת ולד שהי' ראשון צמעי' ממילא אין השני צכור לכל דבר אע"פ שהולד ראשון לא נולד כלל, אבל תשוב לומר כן דמסתברא דדוקא ילא ראשון דרך דופן שגם זה מחשב לידה והוי צכור ללידה משו"כ אין השני צכור לכל דבר אבל מה שהי' עובר צמעי' לפני זה השני אין זה מגרע שם צכור לכל מילי ממנו דצנוגע לענין לידה כ"ז ראשון לכל מילי, דאל"כ אלא שנאמר שעי' העיבור של ראשון שהי' ולד צמעי' אין השני צכור לכל מילי א"כ כשנחצטרה צ' ולדות והאי נגמר לורחו קודם השני והשני נולד קודם יפטרו שניהם מצבורה שזה אינו צכור לעיבור וזה אינו צכור ללידה, וא"כ בכל מקום שילאו שנים לא יבא אלא ספק צכור שמה זה שילא אחרון נגמרה לורחו מקודם ואין תקן ילדה שני זכרים אחד לכהן. אע"כ דמה שהי' עובר לפניו אינו מגרע שם צכורה

ובם' "אבני נזר" או"ח סי' נ"ו הראונו שכ' ליישב בזה דלענין לפטור מן הזכורה שדין על הולד השני שחלד אח"כ לא שייך ביטול יעו"ש וז"ל

ועי' עוד בס' "תלקת יואב" חאו"ח סי' ל"ב ענף ו' שמיישב בע"ה ח"ל "דענין רוב אין מועיל רק אם דין על הדבר שהוא לפנינו בזה אמרי' דמיעוט כמאן דליחא, אבל אם אנו דין על הדבר שיצא ממנו המיעוט בזה לא שייך לומר דכיון שהוא מיעוט הוי כאילו לא יצא כלל לעולם" ע"כ. וכוונתו דהייכי דאנו דין על החתיכה עצמה אמרי' דהמיעוט כמאן דליחא אבל אם דין על הצהמה אם מייחס כאילו יצא ממנה בזה לא שייך לומר כיון שהוא מיעוט הוי כאילו לא יצא דהא במציאות יצא ממנה כל הולד, ודמי לטומאת משא דמבואר לקמן בסוגיא דף כ"ג. דלא שייך בזה ביטול וכמו שפירש"י שם ודו"ק.

עוד ראיתי בחי' הגאון מוהר"מ הורו"ז וז"ל שהעיר ג"כ בדברי הגמ' בסוגיין ח"ל "וטעם ביטול הי' ראוי להוציאו אף משום ולד לענין זכורה דהרי ר"י אליבא דר"ש הוצרך בשליא לקרא דכי חזרע לענין טומאת לידה צנדה דף כ"ו, ואולי כיון דגלי קרא דהוי לידה באשה ילפי' ג"כ לצהמה וז"ע" כו' עכ"ל.

[ומבבור ידידי הרה"ג ר"ש לזונסקי (שליט"ה) [ו'ל] שמעתי ליישב עפי"ד המרדכי שילחי חולין דמגולד בתערוכות (היינו שתחילת ציאתו לעולם הי' ע"י תערוכות) לא שייך ביטול צרוב, והא דתנן צפ' המפלת (נדה כ"ו) שליא צצית הציט טמא ור"ש מטהר ומסיק טעמא דר"ש משום ביטול צרוב שנימוק ונימוק הולד ונתבטל צרוב, י"ל דהתם נמי הולד הי' ניכר קודם שנימוק עכ"ד המרדכי וז"ל, וצמטל"מ פ"א מהלי' משכב

צמס' חולין דף ס"ט ע"ב המזכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים, יצא רובו הרי זה יקבר ונפטרת מן הזכורה, ודעת רש"י ורוב הראשונים ז"ל דהא דנפטרת מן הזכורה קאי נמי ארישא אינא ראשון אבר אבר דהא מ"מ ולד השני לאו פטר רחם הוא, ומבואר דאף דלא קרינן צי' "אשר יולד" דאין כאן לידה מ"מ חשיב פטר רחם, ובאמת ראיתי בחי' הר"ן ז"ל לחולין שם שמדמה ההיא דהתם לחררת דם וכן עי' בחי' הלכות להרמב"ן ז"ל בסוגיין, ברם שי' הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלי' זכורות הלי"ד דצמחתך אבר אבר אינו פוטר את הבא אחריו מן הזכורה, וכן פסק בשו"ע יו"ד סי' ש"ט סעי' א', והיינו דס"ל דכיון דלא חשיב כילוד אין כאן פטר רחם (וכמו שבאר בש"ך שם), ואף דיצא דופן קי"ל דפוטר מן הזכורה וכמו שפסק הר"מ בפ"ד הלי"ד ז"ל דהתם עכ"פ יצא לאויר העולם ולד מעליא ופוטר מטעם שכבר קדמו אחר משא"כ הכא שהוציאו אבר אבר ודו"ק, ועכ"פ תיקשי טובא לדעת הרמב"ם מאי שנא מהא דחררת דם דפוטר מן הזכורה, ושור"ר צ"קריית ספר" שם' לצאר צה"ל "ונראה דסבר (הר"ן ז"ל) דכיון דלא יצא רוב צבת אחת אלא אבר אבר גרע מחררת דם שיצאה צבת אחת דמחזקי' לה בזולד והרי יצא כולו צבת אחת עם החררה" עכ"ל, מיהו אכתי תיקשי כיון שעכ"פ נתבטל הולד צרוב הו"ל כאילו אין כאן יציאת ולד והאין פוטר מן הזכורה הא לענין פטור זכורה צעי' ולד וכדאמרי' "למימרא דולד מעליא הוא". (וגם לש"י רש"י ורוב הראשונים הנ"ל דס"ל בחולין שם גבי מחתך אבר אבר דפוטר מן הזכורה נמי לכא' ז"ע דהתם עכ"פ ולד שלם הוא ורק אופן הציאה הוא ע"י אבר אבר וצוה אפס"ל דשפיר מיקרי פטר רחם משא"כ בחררה דנתבטל הולד לגמרי'.

דף כ"ב בגמ' למימרא דולד מעליא ואמאי אין מטמא לא צמגע ולא צמשא אמר ר' יוחנן משום ביטול צרוב נגעו בזה, (פי' שצטל הצער צרוב דם וגנומים שיוצאין עמו).

יש תמהים דא"כ אמאי פוטר מן הזכורה כיון שצטל צרוב ולא ולד הוא, (והרי צחוס' מבואר דצטל כצר בתחילת לידה), ואין לומר דלענין לפטור מן הזכורה כיון שעכ"פ הי' על החררה שם ולד קודם הלידה שפיר סגי לפטור ואף שצשעת לידה כצר נתבטל צרוב ואין כאן לידה ולד וכמו ציונא דופן דקי"ל לעיל י"ט דפוטר את הבא אחריו מן הזכורה אף שאין שם לידה, דלא דמי כלל דהתם הרי אינו פוטר אלא מטעם שכבר קדמו אחר משא"כ הכא דצשעת יציאתו לאויר העולם כצר נתבטל הולד אין כאן קדמו אחר, אלא לכא' דמי קצת להא דאיתא

3. איזהו מקומן מסכת בכורות דף כב עמוד א

אמר רב הונא שמעתי שתי פיקות אחת של שתי ואחת של ערב וכו' כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יוחנן של אשה כשל שתי של בהמה כשל ערב: מחלוקת ראשונים אי מייירי לענין טומאה או לענין בכורה:

א. רש"י מפרש דבין גבי אשה ובין גבי בהמה לענין טומאה מייירי, אלא דבאשה הוא טומאת אהל דמת, ודבהמה הוא טומאת מגע כגון שהושיט רועה ידו ונגע בו. ב. ברם הרמב"ם (בכורות ד. יג.) כתב "ואין

לנפלי בהמה פטירת רחם עד שיעגילו ראש כפיקה של ערב", נמצא שלמד דלענין בכורה מיירי שאין נפל בהמה פוטר מבכורה עד שיעגיל ראשו כפיקה. והראב"ד שם ס"ל כרש"י, והשיג דכל עיקר עניינא קאי על טומאה [כך פירשו השגתו הלח"מ ומהר"י קורקוס].

ג. וגם הרמב"ן בהלכותיו כאן השיג על הרמב"ם, דהא לענין בכורה אפילו בעבועי דמיא או טינוף בעלמא או חררת דם דמשנתינו פוטרין. וביותר דאפילו גבי אשה אין צריך עיגול ראש לפטור מבכורה, דאמרינן לקמן מו. "המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם וכו' הבא אחריהם אינו בכור לכהן", וכן לעיל אמרו "אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה", ולא אמרו אין לנפלים יצירה או פטירת רחם. [בביאור השגת הרמב"ן מבכור אדם - יעוי' מהרי"ט אלגזי אות ל"ז סק"ב].

ד. מהרי"ט אלגזי (אות ל"ו סק"א) ביאר שיצא להרמב"ם פירושו מהסוגיא דנדה כט. גבי בהמה שיצאה מלאה ובאה ריקנית, ודלא כפירש"י שם, ועוד דלפירש"י דהכא דחוק למה הוצרכו גבי בהמה ליתן שיעור דהעגיל ראש, דהלא הנפק"מ היא להושיט רועה ידו כדפירש"י, והרועה ממילא מכיר אותה שעה ויודע אם נפתח הקבר - עי' בדבריו שיישב קושיא זו לפירוש רש"י.

4. תוספות מסכת בכורות דף כב עמוד א ד"ה הנך מיעוטא

הנך מיעוטא דמיא בטילן להו ברובא - ולא דמי לשאר איסורין שהוא בנותן טעם דלא אתמר טעם כעיקר לענין טומאה וכן נבילה בטילה בשחוטה לענין טומאה אפי' חזר ונתבשל הכל ביחד.

5. ספר יד בנימין

בתוד"ה הנך כו' דלא איתמר טכ"ע לענין
טומאה וכן נבילה בטילה בשחוטה
לענין טומאה אפי' חזר ונתבשל הכל ביחד
עכ"ל. ר"ל אפי' חזרו ונתבשל הכל ביחד
דאיכא נתינת טעם אפי"ה בטילה ברוב ומשום
דלענין טומאה לא אמרי' טכ"ע ושפיר בטל
ברוב אף דאיכא טעם האיסור.

6. איזהו מקומן מסכת בכורות דף כב עמוד א

מאי איכא משום הנך מיעוטא דמיא הנך בטלו להו ברובא: טעם שלא מהני השקה למיעוט המים:
[1] פירשו רש"י ורגמ"ה לפי שבטלו המים ברוב הציר, כלומר שמקבלים שם הרוב שהוא ציר, ולציר לא מהני השקה דאוכל הוא. [2] אולם בגירסת שטמ"ק (אות ה') איתא לפי שלא נוגע ההשקה במיעוט המים אלא ברוב הציר, כלומר דכל טיפה שנגעה אזלינן בתר רוב ואמרינן שהציר נגע. [אך צ"ע הלא הוי לח בלח ונבללין לגמרי].

ביטול ברוב עניינו לעשות המתבטל כמבטל, או רק לבטל האיסור וחשיבותו?

נראה לבאר מחלוקת רש"י והשטמ"ק - דלרש"י ביטול ברוב עניינו ביטול מציאות המיעוט, אך לשטמ"ק הוא רק דין לתלות ברוב ההיתר, והכי נמי תלינן שנגעה ההשקה ברוב. וחקירה זו היא פלוגתא ראשונים - יעוי' בדברינו על תוס' ד"ה הנך.

ונראה דרש"י אילן לשיטתו בזבחים עה. (ד"ה אי אפשר) דהמיעוט הבטל לרוב מהני להשלים שיעורו. וכן מצינו בסוכה ט: שכתב רש"י (ד"ה שחבטן) דמיעוט הסכך פסול מהני על ידי ביטול ברוב להשלים שיעור סכך כשר דליהוי צילתה מרובה מחמתה. ועוד בנידון זה אי מהני ביטול ברוב לעשות המתבטל כמבטל, או רק לבטל האיסור וחשיבותו - ראה בעונג יום טוב (סי' ד'), אחיעזר (ח"ב סי' י"ב סק"ב וסק"ג), אור שמח (מאכלות אסורות טז. ה.), אבן האזל (איסור"מ ד. יז.), קהלות יעקב (חולין סי' ל"ב), ומנחת אברהם (עמ' מ') בהרחבה.

7. איזהו מקומן מסכת בכורות דף כב עמוד א

בענין אכילת תערובת האיסור לאדם אחד. והאם ביטול ברוב הוא פקיעת האיסור, או היתר גרידא לתלות ברוב:

א. מדברי תוס' מבואר דלענין טומאה אזלינן רק בתר ביטול ברוב, וממילא כיון שנתבטל פרוחה טומאתו ואפילו חזר ונתבשל יחד ונתן טעם אינו מטמא, משמע דגבי איסורין שנתבטלו ברוב אם חזר ובשולן אוסרין בנתינת טעם. וציין מרומי שדה שבתוס' חולין ק. (ד"ה בריה שאני) נסתפקו שמא לאדם אחד אסור לאכול

כל התערובת שבטל האיסור בהיתר, דהא ודאי אכל איסורא, וא"כ כל שכן אם נתבשל יחד דאסור. אולם מדברי תוס' לקמן כג. (סוף ד"ה נבילה) משמע דשרי לאכול כל התערובת לאדם אחד - עי' בדברינו שם.

ב. בדעת שאר הראשונים:

הרשב"א בתורת הבית (שער א' בית ד') התיר לאוכלן לאדם אחד אך לא לאכול הכל בבית אחת. והרא"ה בבדק הבית השיג עליו [ועי' שערי יושר (ש"ג פ"ט) בדעת הרשב"א]. וכן דעת הריטב"א בחולין שם דשרי לאדם אחד אך לא בבית אחת. **ברם דעת תוס' רי"ד ב"ב לא: דאסור כלל לאדם אחד, ואם אכל כל התערובת חייב חטאת** [וראה מש"כ על דבריו בקובץ שיעורים ב"ב אות קכ"ז]. **ומאידך דעת הרא"ש בחולין פרק גיד הנשה דשרי לגמרי ואפילו לאדם אחד בבית אחת.** ולענין הלכה - יעוי' בשו"ע ורמ"א יו"ד ריש סי' ק"ט, ובפוסקים שם.

ג. והנה יסוד המחלוקת היא האם בביטול ברוב פקע האיסור, או דהוא רק היתר לתלות ברוב ההיתר אך האיסור כמאן דאיתיה. וצ"ע הלא הוא סוגיא בסמוך שדנה אי טומאה כמאן דאיתיה ומטמאה במשא אף לאחר ביטולה ברוב. וכתב מרומי שדה דניחא עפ"י מש"כ תוס' לקמן כג. (סוף ד"ה נבילה) דהא דמטמא במשא אחר ביטול ברוב הוא מדרבנן גרידא, ונמצא א"כ שבזה פליגי הראשונים, האם מטמאה מדרבנן ולגבי איסורין לא גזרו, או דמטמאה מדאורייתא.

ד. אלא שיש לעיין בדעת תוס' דמכילתין: דבתוס' דילן משמע שבביטול ברוב פקע האיסור, ולכך אפילו חזר ונתבשל אין טעמו אוסר, ואילו בתוס' לקמן כג. משמע דעצם האיסור קיים, אלא ההיתר לאוכלו הוא משום דקמא קמא שנכנס לבית הבליעה תלינן ברוב היתר.

ה. והנה שיטת רש"י בסוגיין משמע דבביטול ברוב, מציאות המיעוט נהפכת להיות כרוב. ולפי"ז צ"ע מה שייך שיהא חוזר ונייעור כדאמרינן בסמוך בגמ' - יעוי' בדברינו בגמ' ד"ה מאי איכא, וד"ה אבל לקדירה, אות ג'. וראה עוד בדברינו על תוס' ד"ה ונייעור.

8. תוספות מסכת בכורות דף כב עמוד א ד"ה ונייעור

ונייעור - [1] פירש הקונט' שהמים חוזרים ורבים על הציר ומטמאין אותו [2] ולא דק דציר לאו בר קבולי טומאה הוא אלא זהו נייעור דמקמי הכי בטל הציר מן המים טומאת משקין מחמת רוב ציר ועכשיו שהמים נייעורו לכמו שהן תחלה קודם שנתערבו בציר.

9. איזהו מקומן מסכת בכורות דף כב עמוד א

ביאור מחלוקת רש"י ותוס':

הנה שיטת רש"י מבוארת דמיעוט המתבטל ברוב הרי הוא מקבל גם שם הרוב, ולכך שפיר מקבל הציר טומאה אחר שנתבטל במים, ואזיל בזה רש"י לשיטתו שפירש דמיעוט מים שנתבטלו ברוב ציר תו לא סלקי להו השקה במקוה - עי' בדברינו בגמ' ד"ה מאי איכא.

וסברת תוס' - ביאר שמן רוקח דסברי דרק היכא שיש במיעוט איסור או פסול, בזה אמרה תורה דעירוב ברוב מהני להסיר פסולו ואיסורו ממנו, משא"כ דבר שעניינו הוא חיסרון מעלה, כגון ציר דהכא שאינו בר קבלת טומאה, לא מהני ביטול ברוב אלא להסיר חיסרון המתבטל ולא להשיג מעלת המבטל.

אולם לכאורה אין צריך לזה, דנראה דסברת תוס' בסוגיין דאפילו שם איסור לא פוקע מן המיעוט בביטול הרוב, אלא הוא היתר אכילה לתלות ברוב גרידא, ולפיכך נקטו תוס' לעיל (ד"ה הנך) דבעלמא [חוץ מטומאה] אם חזר ונתבשל כל התערובת, טעם האיסור אוסר ההיתר. ועי' בדברינו שם.

והיד דוד כתב דאף רש"י לא נתכוון דהציר גופו חוזר ונטמא, אלא קורא רש"י 'ציר' לכללות זיעת הדגים והמים המעורבין, ונטמא מחמת המים ולא מחמת הציר, וביאר בזה דלכך לא הקשו תוס' כבר על דברי רש"י לעיל, דשם הם הבינו דכך כוונת רש"י, אלא שדברי רש"י כאן קשיא להו, אבל אכן גם דברי רש"י דהכא יש לפרש כן.

10. רש"י מסכת בכורות דף כב עמוד ב ד"ה תעלה

תעלה - תיבטל ותיאכל עם חוליה ומשום גזירה יתן דמים לכהנים או ירים ממנה סאה ותאכל לכהנים.

11. איזהו מקומן מסכת בכורות דף כב עמוד ב

וחכמים אומרים תעלה ותיאכל ניקודים וכו'.

מחלוקת ראשונים בדעת חכמים וטעמים:

א. רש"י (ד"ה תעלה) פירש ד'תעלה' היינו שתיבטל בחולין ויאכל הכל ניקודים. והכרח פירושו ביאר רש"י [כמובא משמו בתוס' ד"ה תעלה, והוא כגירסת שטמ"ק (ד') ברש"י], מדנקט ר' אליעזר 'תירום' וחכמים שינו לשונם ונקטו 'תעלה'.

והוסיף רש"י דמ"מ צריך ליתן דמיה לכהנים משום גזל השבט. ומש"כ רש"י "או ירים ממנה סאה ותאכל לכהנים", ר"ל בתורת דמים, או יתן דמים ממש או סאה מן התערובת, אך לא לאבדה כדברי ר' אליעזר אלא תאכל לכהנים. [ובשטמ"ק (ג') מחק כל דברי רש"י אלו].

וראשית בכורים הביא דתרומת הדשן (ס' נ"ד) העלה, דאף לדעת רש"י אסור המדומע באכילה עד שישלם לכהן פירות או מעות, דחשו חכמים שמא ישכח הישראל כיון דהוי ממון שאין לו תובעין ולא יתן לכהן כלום.

ב. ברם שאר ראשונים נקטו דאף לרבנן יש קדושת תרומה על אותה סאה, ובאמרם 'תעלה' כוונתם להרים סאה אחת וליתן לכהן, ולא די ליתן דמיה לכהנים [כן מסקי תוס' בסוגיין, וכן דעת רגמ"ה. והר"ש בתרומות שם, והרא"ש שם (אות ג')]. והא דנקטו חכמים לשון 'תעלה' ולא כלשון ר' אליעזר 'תירום', לפי דלר' אליעזר אנו תולין שהיא אותה סאה עצמה שנפלה, לכך קאמר 'תירום', ואילו לרבנן ודאי היא בטלה אלא שיש להעלות אחרת במקומה, לכך נקטו 'תעלה' - עי' גירסת שטמ"ק (ל"ט) בדברי תוס', וכן הוא בר"ש וברא"ש הנ"ל. ובביאור מחלוקת רש"י כנגד תוס' ושאר הראשונים - עי' מש"כ בקהלות יעקב סי' כ"א, וראה עוד שמן רוקח.

ג. והנה הא דקתני "תיאכל ניקודים" וכו' - לפירש"י פשוט ומפורש דקאי על כל התערובת, וכן נראה לדעת תוס', ומפורש כן בדברי הר"ש בתרומות, [ושלא כמשמעות התוי"ט תרומות שם (סוף ד"ה כדי), דלתוס' רק הסאה תיאכל ניקודים. ועי' משנה ראשונה שם שהשיג על דברי התוי"ט. וראה עוד תפא"ש שם (יכין אות ט"ז), ודבריו צ"ב]. אבל רגמ"ה פירש דקאי רק על הסאה שתעלה, ואילו שאר התערובת יאכלו כחולין. ובסמוך דתני עלה "אותן חולין לר"א מה תהא עליהן", הא דלא פריך לרבנן - לפירש"י ושאר ראשונים לפי דפשיטא שהן נאכלין ניקודים עם התרומה, ולרגמ"ה לפי דפשיטא שהן נאכלין חולין.

ד. הבית מאיר (יו"ד סי' ק"ט) הקשה אמאי צריך לאוכלה ניקודים, דהא כתבו תוס' (ד"ה ובלבד) דיש לחוש שמא יוכשרו החולין ויטמאו מן התרומה ודומה למטמא תרומה בידים, והלא נתבטלה התרומה בחולין ואיך טמאם, דלענין טומאת מגע ודאי לא אמרינן טומאה כמאן דאיתיה דמי.

12. ספר קהלות יעקב- סימן כא'

סימן כא

בדין הרמה לתרומה שבטלה בק"א

בכורות דכ"ז ז' תוס' ד"ה תעלה פי' בקונטרס תעלה וכו' התרומה ותרו"מ עולין באחד ומאה ולר"ד לכהנים משום הפסד כהן ואי יהיב לוי דמי שפיר דמי וכו' כדמפרש נמו טעמא צירושלמי משום גזל השבט ומיהא אע"ג דעיקר תקנה משום זה (היינו משום גזל השבט) מסתבר דאינו יכול להפטר בדמים דעד כאן לא פליגי ר"א ורבנן בפי' נוטל וצפ"ק דתמורה במדומע דלר"א מדמנע (בתרומה) [בתרומה] ודאי ולרבנן לפי חשבון אצל פשיטא דקדושת תרומה יש בה עכ"ל התוס' וביאור כוונתם נראה דל"ל מאחר דחזין שסאה זו שהריש נעשית תרומה אלמא דתבטלת זו [של הק"א סאין] לריבין תיקון של הפרשת תרומה וא"כ הא"כ תבטל

ניתנת ע"י נתינת דמים לכהן ה' מ"מ לא
נעשה תרומה על הק"א סאה באלו.

ולבאר' לע"ק דדבר זה [שהק"א סאה
לריכין תקון של הרמת תרומה]
ה' היו החוס' יכולים להוכיח מה' דמבואר
בכל הסוגיא דשבת קמ"ג דכל זמן שלא
העלה הסאה היו כל התערובות אסורין
באכילה אלמא דלריכיה תיקון של הפרשה
תרומה וא"כ איך תועיל נתינת דמים
לכהן לכתיר את הפירות.

ונראה דמה' דאסור לאכול קודם הרמה
אין ראי' שלריכיה תיקון של תרומה
ד"ל דחז"ל אסרו לאכול את התערובות
עד שיתקן ענין גזל השבט ובודאי פשוט
שלא תיקנו כלל שיבא תורת עזל על הפירות
רק תיקנו שיבא תורת מדומע על כל הפירות
היינו דכל זמן שפתיך צ"י ממון השבט אין
התרומה מתבטלת אפי' בק"א עד שיתקן
גזל השבט ולכן אסורה קודם הרמה משום
שפתיך צ"י ענין גזל השבט וי"ל דאח"כ
כשמשלם דמים כיון שכבר תיקן ענין גזל
השבט הותרו השאר היינו שחל הציטול
שהתרומה מתבטלת בק"א, וא"כ מה' דאסור
באכילה קודם הרמה אין הכרח שלא
תועיל נתינת דמיו אלמא מה' דחזין שהסאה
שמרים נעשה תרומה חזין שיש בה דין
קציעת תרומה ומשמע שאע"פ שעיקר
התקנה הוא משום גזל השבט מ"מ ה' ה'
חקת חז"ל שנאסרו הפירות עד שירים
סאה הנעשית תרומה וא"כ איך יתכן שיכול
לסלק בדמים והרי עכ"פ לא נעשה הרמת
סאה של תרומה כ"י לבאר הביאור של
קושיית החוס'.

ובדעת רש"י ז"ל דאסור ששני תקנות
היו דמה שצריך להרים הוא
מעט גזל השבט ומה שהסאה הוא נעשית
תרומה לאו משום גזל השבט הוא אלא
ההרמה היא סבה שמחממה נעשה תרומה
והיא תקנה אחרת, שהמורס נעשה תרומה
לפי שמיחזי כתרומה ואולי מפני שהרמה

זו מחרת את השאר הוא מחזי כמפרש
תרומה, ואולי מפני שכבר יש להשצט חלק
בתערובות זו מחמת סאה שנפלה ומאד
דיני ממונות היו השצט כשותף בתערובות
זו ולריכיה להחזיר לו חלקו ומאמ' דכשמרים
את הסאה אין זה כמשלם לכהן אלא
כמחזיר לכהן חלקו שלו וכיון שחלקו שנפל
ה' תרומה נראה כאילו זהו חלקו שהיה
תרומה ולכן תקנו חז"ל שההרמה עושית
את הסאה תרומה, וא"כ כ"י כשמרים
ממנו את הסאה אלמא כשמשלם דמים שאין
כאן הרמה א"ל כלל שתבא נעשית סאה
אחת תרומה דרך ההרמה זו היא סבה
להתקנת חז"ל שחיעשה המורס תרומה וכנ"ל.

ובאופן אחר קאת דהנה כיון דכל דין
הרמה הוא משום גזל השבט א"כ
מסתברא דכשנפל תרומה שלו (כגון שירש
תרומה מאבי אמו כהן) למא' חולין א"ל
להרים דה' ליכא גזל השבט וכ"כ צמשה
ראשונה רפ"צ דערלה והציא שם ה' ה'
דאמרין צירושלמי ופסקה הרמב"ם ז"ל
רפ"ג מתרומות דכל תרומה שאין בהכנים
מקפידין עלי' כגון תרומת הכליסין
והחרוצין וכו' א"ל להרים וכ"ד הגרעק"א
ז"ל שם ע"ש היעצ' (אך החוס' אנשי שם
שם הביא צ"ש הרש"ש ז"ל דאולי לא פלוג
רבנן בזה) ומעשה יחזי אן מי שנפל לו
סאה תרומה בק"א ויש לו מכירי כהונה
[אשר מבואר בגיטין ד"ל דיכול לקנות מהם
התרומה אע"פ שלא צאה התרומה לידם]
וקנו הצעלים את התרומה מהמכירי כהונה
הדין נותן דשוב אין צריך להרים אע"פ
שמחילה כשנפלה ה' הדין דצריך להרים
מ"מ צתר שקנאה מהכנים דשוב ליכא גזל
השבט לבאר הדר דינא דנחצטלה התרומה
והותר הכל בלא הרמה כיון שנחצטל
מתערובות זו ענין גזל השבט.

ומעתה כ"י כששילם דמי התרומה לכהן
שלא ממכירי כהונה אע"פ שאין

13. ספר יד בנימין

אבל דעת התוס' והר"ש פ"ה דתרומות
משנה ז' דהקאה שמרים משום גזל
אית צהו נמי קדושה, ולדבריהם יש לפרש
דמה שאמרו חכמים "תעלה" הוא מלשון
הרמה פי' שגרים לעלות ולהרים קאה לכהן,
וכ"ה מפורש להדיא בדברי הרא"ש ז"ל
בפירושו לתרומות שם.

ויש לצרר לפי"ז מה שאמרו חכמים דלרין
שתיאכל נקודים כו' אי קאי רק על
אותו קאה שהעלה כיון דקדושה יש צה או
דקאי על כל התערובת, והנה בסמוך אמרי'
צגמ' אותן חולין לר"א מה תהא עליהן (פי'
לר"א דאמר שאני אומר היא קאה שנפלה
כו' מי חשבי' לי' השאר כטהורין לגמרי וא"כ
שתיאכל נקודים) ופירש"י דלרבנן פשיטא לי'
דעל כולה קאמר תיאכל נקודים צין חולין
צין תרומה כיון דנתצטל התרומה צהחולין
ודין אחד להם ומציעא לי' רק אליבא דר"א,
אבל לש"י התוס' והרא"ש הנ"ל דתעלה הוא
מלשון הרמה וקדושה אית צה א"כ שמה
פשיטא לן דקאי רק על אותה קאה.

14. איזהו מקומן מסכת בכורות דף כב עמוד ב

תעלה ותיאכל ניקודים:

מהו 'ניקודים'?

[1] פירש רש"י ד'ניקודים' היינו ביובש. וכן פירש רגמ"ה, וכן הוא בפירוש הר"ש במשנה שם.
[2] אולם רגמ"ה בפירוש אחר כתב ד'ניקודין' היינו פירורין פחות מכביצה. וצ"ע דא"כ היינו סיפא דתתחלק
לעיסות, וצ"ל דלפירוש זה 'ניקודין' היינו שכל עיסה תהא פחות מכביצה, וסיפא היינו שבכל עיסה לא יהא
כביצה מן התרומה הטמאה [ע' בדברינו בסמוך]. שוב ראיתי שפירוש זה דרגמ"ה הוא פירוש הרמב"ם (תרומות
פ"ה מ"א) עפ"י דברי הירושלמי, וכתב שם התוי"ט דנראה שלירושלמי היה קשה למאי איצטריך למיתני
"ניקודים או קליות" דהא תרוייהו משום יובש. או תתחלק לעיסות ובלבד שלא יהא במקום אחד כביצה:
פירושי הראשונים:

תוס' (ד"ה ובלבד) פירשו שלא יהא מן התרומה הטמאה כביצה, והיינו שלא יהא בעיסה ק"א ביצים דאזי יש בה
כביצה מן התרומה. וכן פירש הר"ש (תרומות פ"ה מ"ב).

אבל מפירוש רגמ"ה משמע שלא יהא בכל עיסה שעושה כביצה. וכן פירש הרע"ב (תרומות פ"ה מ"א), וכן
נראה מדברי שטמ"ק כאן (אות ב') בשם תו"ח. ונראה דסברי שאין אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה, והוא
שיטת רש"י לאחר חזרתו ממאי דסבר שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא - עי' תוס' שבת צא. (ד"ה דאי). או י"ל
דסברי דאף אי אוכל מקבל טומאה בכל שהוא, מ"מ כה"ג ודאי אין במטמא שיעור כביצה.
מיהו צ"ב אמאי לא פירשו בפשיטות שלא יהא במטמא כביצה במקום אחד, ולזה מהני עיסה גדולה רק שתהא פחות מק"א ביצים.
ונראה דסברי שיש לחוש שלא נתערבה התרומה טמאה יפה, ואכתי איכא מינה כביצה במקום אחד.

א. איזהו מקומן מסכת בכורות דף כא עמוד ב

בענין בכור מצוה להקדישו בפה:

א. בערכין כט. ונדרים יג. ילפינן דאף שבכור קדושתו מרחם מ"מ מצוה להקדישו. והנה בכור קדושתו מרחם וצ"ע מה ענין קדושת פה זו, ועוד דחשיב לה בנדרים מחמת כן 'דבר הנדור'. ונאמרו באחרונים כמה שיטות בביאור הענין:

[1] בח' ר' שמעון שקופ (נדרים סי' ט') מחדש, דיתכן שכוונת התורה שתפקע הקדושה דממילא שחלה על הבכור בפטירת הרחם ותחול עליו קדושת האדם ע"י פיו, ונמצא דקדושת פיו מחדשת לבכור קדושה חדשה ולהכי חשיב התם דבר הנדור.

[2] ברם שאר אחרונים לא נקטו כן: בקהלות יעקב (נדרים סי' כ"ב) כתב דקדושת הבכור הפרטית שבו /דנאכל לכהנים, וטעון מתנה אחת, ואין טעון סמיכה ונסכים/ היא לעולם מאליו מרחם, וקדושת הפה של הבעלים היא להחיל עליו שם קדשים קלים בעלמא, עי"ש.
[3] ובחי' הגרי"ז (נזיר ד:): נקט שבאמת אין ההקדש פה פועל כלום בקדושת הבכור שהיא מרחם, אך מ"מ כיון שציוותה התורה להקדישו בפה, יש לזה שם הקדש ונחשב דבר הנדור - עי' בדבריו.

[4] ובזכר יצחק (סי' נ"ב) כתב שבכל קרבן יש בהקדשו שני חלקים: עצם קדושתו, והקרבתו והזמנתו לקרבן, ולכך בבכור הגם שעצם קדושתו חלה מאליה אבל בענין שבפיו יהא מקריבו ומזמנו להיות קרבן.

ב. במשמר הלוי (בכורות סי' י"ח) הרחיב הרבה בחקירות בענין זה. ונביא חלק מהספיקות:

- א. האם צריך להקדישו בהדיא לשם בכור או לשם הקדש בעלמא.
- ב. אם לא הקדישו הבעלים האם מוטל על הכהן המקבל להקדישו.
- ג. בדברי הפתחי תשובה (יו"ד שו. א.) בשם תיבת גמא [לפמ"ג] שגם בכור בעל מום מצוה להקדישו.
- ד. כהן שנולד לו בכור בעדרו האם צריך להקדישו.
- ה. ספק בכור האם חייב להקדישו.
- ו. האם מותר להקדישו בשבת ויו"ט.
- ז. האם שייך להשאל על הקדש זה.

והנה רוב הספיקות תלויות בשני דרכים שהביא משמר הלוי בטעם הקדש זה:

[1] דעת הנצי"ב (העמק שאלה פר' צו, העמק דבר פר' ראה יב. כו.) שהקדש פה זה הוא מעיקר הדין להשלמת הקדושה מרחם על ידי אדם.

[2] אבל מלשון היראים (מצות בכור סי' קמ"ב) משמע שהוא מטעם חביבות המצוה בעלמא.